

hayatadestek

deprem bölgesinde yerelin liderliğinde güçlenme

Hatay ve Kahramanmaraş Deneyimi

■■■■ eylül 2024

Deprem Bölgesinde Yerelin Liderliğinde Güçlenme: Hatay ve Kahramanmaraş Deneyimi isimli rapor, 'Afetten Etkilenen Topluluklar Liderliğinde, Acil Yardım ve İyileştirme Desteğiyle Afetlere Karşı Dayanıklılık Oluşturma' projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Rapor, Hayata Destek'in 6 Şubat Depremlerinin ardından Hatay ve Kahramanmaraş'ta yürüttüğü proje kapsamında uygulanan Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR) çıktılarını aktarmaktadır.

Yayına Hazırlayan: Rıdvan Öner

Proje Uygulama Ekibi: Ali Orhan Yılmaz, Celal Kılıç, Didem Kalafat, Didem Yıldırım, Dilek Kuş, Emine Çelik Çökmez, Esat Batu, Esin Demircioğlu, Habip Kazan, Melis Ayşe Fırat, Rıdvan Öner, Rojda Dinç, Sami Berken Akçul, Semiha İnal, Sinan Yıldız, Suphi Demirbüker, Şefik Serkan Denli, Yusuf Kudret.

Editör: Gözde Kazaz

Tasarım: Gülcan Menteş | Damla Tasarım

© 2024 Hayata Destek Derneği. Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, Hayata Destek'in yazılı izni olmadan yeniden basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz ve satılamaz.

İÇİNDEKİLER

1. Hayata Destek ve Yerelden Küresele Koruma Anlayışı	2
1.1. Hayata Destek Topluluk Liderliğinde Afete Müdahale ve Yerelleşme Çalışmaları	2
1.2. Yerelden Küresele Koruma (L2GP)	4
2. Giriş	5
3. Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR) Yaklaşımı	7
4. Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR) 6 Şubat Depremleri Örneği	8
4.1. Uygulama Adımları	8
4.2. Uygulamanın Yapıldığı Bölgeler	9
4.3. Olumlu Çıktılar	13
4.4. Öğrenilen Dersler ve Gelecek Adımlar	17
5. Sonuç ve Öneriler	22

1 Hayata Destek ve Yerelden Küresele Koruma Anlayışı

Hayata Destek Derneği, doğal ya da insan eliyle meydana gelen afetlerden etkilenmiş birey ve toplulukların temel hak ve ihtiyaçlara erişimini sağlamak amacıyla faaliyet gösteren bir insani yardım kuruluşudur. Türkiye'nin 10 ilindeki ofislerimiz ve Bilgi Destek Hattımız aracılığıyla, ihtiyaç sahiplerinin hayatına destek oluyoruz. 2005 yılından bu yana insani yardım ilkeleri çerçevesinde şekillendirdiğimiz operasyonlarımızı bugün, Acil Yardım, Mülteci Destek, Çocuk Koruma, Yerelleşme ve Kapasite Geliştirme alanlarında yürütüyoruz.

1.1. Hayata Destek Topluluk Liderliğinde Afete Müdahale ve Yerelleşme Çalışmaları

Hayata Destek Derneği olarak, afetlere müdahale ve acil yardım çalışmalarımız kapsamında, afet risk yönetimi ve afetlerde insani yardım süreçleri çerçevesinde projelerimizi şekillendiriyoruz. Acil yardım operasyonlarımız kapsamında afetlerden etkilenen toplulukların geçici barınma, su, sanitasyon ve hijyen (WASH) gibi temel hizmetlere erişmesi için çalışıyoruz; aynı ve nakdi desteklerin yanı sıra afete hazırlık ve afetlere karşı dayanıklılığı artırma gibi çalışmalar yürütüyoruz. Bu çalışmalardaki hedefimiz, afet sonrasında meydana gelen gıda ve gıda dışı temel ihtiyaçların karşılanması, nakit yardımlarının yapılması, barınma koşullarının iyileştirilmesi,

temiz suya erişim ve hijyen ihtiyaçlarına cevap verilmesi. Erken iyileştirme ve kalkınma dönemlerinde, psikososyal destek, koruma, geçim kaynaklarını geliştirme ve yerel toplulukları güçlendirme çalışmalarıyla toplulukların değişen ve gelişen ihtiyaçları için sürdürülebilir bir yardım ve paydaşlık stratejisi geliştiriyoruz. Ayrıca afet bölgelerinde afete dayanıklılığı artırmaya yönelik toplum temelli ve topluluk¹ liderliğinde çalışmalara destek veriyoruz.

Koordinasyon ve savunuculuk alanlarındaki çalışmalarımız, koordinasyon ağları ve yerelde diyalog çerçevesinde 6 Şubat Depremlerinden sonra büyüyerek devam etti. Hayata Destek'in ev sahipliğinde çalışmaya devam eden ve üyesi olduğumuz Türkiye Yerel STK İnsani Forumu'nun (TİF) yanı sıra, Yerelleşme Savunuculuk Grubu (YSG), Afet Platformu, Türkiye Mülteci Konseyi (TMK), Denge ve Denetleme Ağı, Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı ve Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı ile çalışmalarımızı yürüttük. Afet Platformu çatısı altında, afetlere hazır bir toplum oluşmasına ön ayak olmak için başta bilinçlendirme ve eğitim olmak üzere ilk müdahale timlerinin oluşturulması, yerel yönetimlerle hazırlık planlarının

1. Topluluk, İngilizce 'community' kelimesinin Türkçe çevirisidir. Yerelin Liderliğinde Güçlenme (Survivor and Community-Led Response / SCLR) yaklaşımına göre topluluk, krizden etkilenen bölgede yaşayan, daha önce bir kolektif olan veya ilk defa bir araya gelen ya da krize yönelik bir ihtiyaç için bir araya gelen yerel halktır. SCLR proje toplulukları, afet veya kriz bölgesindeki mahalle, köy, geçici barınma merkezlerinde birlikte yaşayan insanlardan veya meslek gruplarından (öğretmen, eğitimci, fırıncı gibi) oluşabilir.

oluşturulması ve risk haritalarının çıkarılması konularında çalışmalara destek olduk. 6 Şubat Depremlerinin ardından ev sahipliğimizde kurulan Türkiye Yerel STK İnsani Forumu'nun (TİF) çatısı altında, afet sahalarında çalışan kurumların koordinasyonunun sağlanması, yerel kurumların finansmana erişiminin desteklenmesi, yerel kapasitenin desteklenmesi ve görünürliğünün artırılması için çalışmalar yaptık.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük ve en yıkıcı doğal afetlerinden biri olan 6 Şubat Depremleri meydana geldikten hemen sonra, insani acil müdahale operasyonumuza başladık. Acil yardım ve müdahale çalışmalarında, insani yardım standartlarına uygun bir şekilde ve bütüncül bir yardım stratejisiyle özellikle depremden en çok etkilenen Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya'da çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Yanı sıra erken iyileştirme çalışmaları

ve afet risk azaltma çalışmalarımız kapsamında, afetlere ilk müdahale eden ve bölgede yaşayan insanların kendi ortak ihtiyaçlarına etkili ve hızlı çözümleri üretebileceğinden yola çıkarak yereli güçlendirmenin önemine inanıyoruz.

Afetten etkilenen toplulukların kendi ihtiyaçlarına yönelik projeler oluşturdukları ve bu projeleri topluluk liderliği anlayışıyla hayata geçirdikleri 'Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı'nı (SCLR) ilk olarak 2021 yılında uyguladık. Bu proje kapsamında, 2021 yılında Manavgat ve Marmaris'te meydana gelen orman yangınları ve Kastamonu'da meydana gelen sel felaketinden etkilenen topluluklarla birlikte çalıştık.² 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremlerin ardından da Hatay ve Kahramanmaraş'ta bu projeyi afetten etkilenen topluluklarla birlikte yürüttük.

2. Bu programla ilgili ayrıntılı bilgi için: Yerelin Liderliğinde Kriz Müdahaleleri Uygulamaları Raporu, 2023, Hayata Destek.

2 Giriş

1.2. Yerelden Küresele Koruma (L2GP)

Yerelden Küresele Koruma (Local 2 Global Protection/L2GP), insani yardım alanında farklı geçmişlere sahip insani yardım çalışanları ve aktivistlerden oluşan bir girişimdir; krizlerde yerel ve ulusal aktörlerin güç ve yetkiyle müdahale edebilmesini sağlamak için çalışmaktadır. L2GP, krize müdahale politikasını etkilemek için insani yardım sisteminin tüm seviyelerindeki kuruluşlar ve bireylerin yanı sıra, öğrenme ve politika geliştirme kuruluşlarıyla birlikte çalışır. L2GP, DanChurchAid, Act Church of Sweden, Christian Aid ve Diakonie Katastrophenhilfe tarafından desteklenmektedir, ancak bağımsız ve açık kaynaklı bir kolektif olarak çalışmaktadır.

L2GP, 2009 yılında krizlere verilen toplumsal tepkileri araştırmak ve belgelemek üzere kurulmuştur. Bu araştırma, toplum liderliğindeki kriz müdahalesi yaklaşımının temelini oluşturmaktadır. L2GP girişimi, bu yaklaşımı dünyanın dört bir yanındaki kriz ve insani yardım bağlamlarında uygulayan bir dizi yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşu desteklemektedir.

Myanmar, Kenya, işgal altındaki Filistin toprakları, Filipinler, Güney Sudan, Sudan ve Zimbabve gibi ülkelerde yürütülen topluluk liderliğindeki eylem

araştırmaları, silahlı çatışma, uzun süreli sosyo-politik krizler ve doğal afetler gibi krizler sırasında çeşitli tehdit ve zorluklarla karşı karşıya kalan insanların deneyimlerini incelemektedir. Topluluk öncülüğünde krize müdahalenin desteklenmesi (Survivor and Community-Led Response / SCLR), bu araştırmanın sonucunda bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Yaklaşım, farklı bağlamlarda topluluk öncülüğünde müdahalelerin deneyimleriyle zenginleşmiştir. Bu yaklaşım, 2021 yılından bu yana Türkiye'de de orman yangınları, seller, depremler gibi farklı afet müdahalelerinde Hayata Destek tarafından başarıyla uygulanmaktadır.

Hayata Destek, 6 Şubat Depremlerinin ardından topluluk liderliğinde müdahale ve erken toparlanma için geliştirilen 'Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı'nın (SCLR) tasarımında, eğitim süreçlerinde ve topluluklarla yürütülen faaliyetlerde L2G Girişimi tarafından desteklenmiştir. Ayrıca bu dönemde, Hayata Destek'in SCLR kapasitesini güçlendirmek amacıyla İstanbul'da düzenlenen 'SCLR Eğitimciler ve Mentorlar Forumu Çalıştayı'na Hayata Destek'ten 3 çalışan dâhil edilmiştir; bu küresel forumun bir parçası olarak öğrenme, zorlukları ve deneyimleri paylaşma süreci devam etmektedir. Bu proje sırasında Hayata Destek, deneysel öğrenme, uygulamalar ve izleme-değerlendirme (MEAL) araçlarının geliştirilmesi için Local to Global tarafından desteklenmiştir.

6 Şubat Depremleri, Türkiye'nin güneydoğu bölgesindeki 11 ilde, 9 milyon kişiyi doğrudan etkilemiş ve ciddi can kayıplarına sebep olmuştur. Arama-kurtarma ve insani yardım çalışmaları, depremin yıkıcılık oranı, etkilediği alanın genişliği ve hava koşullarının elverişsiz olması sebebiyle oldukça zorlu koşullarda başlatılmıştır. Depremler sonucunda Türkiye'de resmi verilere göre en az 53 bin 537 can kaybı yaşanmış ve 100 binden fazla kişi yaralanmıştır³. Türkiye resmi makamları, doğal afet ve salgın gibi durumlarda uluslararası çağırısı kapsayan ve en yüksek seviye olan 4. seviye alarm ilan etmiştir. 3 ay süreyle Cumhurbaşkanlığı tarafından olağanüstü hal ilan edilmiş; Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (UN OCHA), 1 milyar dolar tutarında acil yardım çağrısında bulunmuştur.

3. [Hayata Destek Deprem Durum Raporu, 5 Şubat 2024](#)

Afetten etkilenen toplulukların kendi belirledikleri ihtiyaçları mikro-hibelerle desteklemek ve bu toplulukların afetlere karşı dayanıklılık kapasitelerini arttırmak amacıyla Hayata Destek Derneği, Center for Disaster Philanthropy (CDP) tarafından sağlanan fonla Nisan 2023 - Temmuz 2024 tarihleri arasında 'Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı'nı (SCLR) Hatay ve Kahramanmaraş'ta uygulamıştır. Proje ekibi, yerelleşme programı koordinatörü, proje koordinatörü, SCLR program uzmanı, 2 proje yöneticisi, 2 proje sorumlusu ve 2 saha çalışanından⁴ oluşmuştur. Projenin tasarlanması ve uygulanması sırasında; Hayata Destek'in Program Kalite ve Geliştirme, Operasyon, İletişim, Finans, İzleme ve Değerlendirme (MEAL), Satın Alma ve Lojistik Departmanları projeye destek vermiştir.

Proje, Mayıs 2023'te Local to Global (L2GP) ve Hayata Destek Derneği tarafından düzenlenen 'SCLR Ortak Tasarım Atölyesi' başlıklı eğitimle başlamıştır. 3 günlük eğitim süresince SCLR anlayışı kapsamında topluluklarla görüşme yöntemleri, mikro-hibe süreçleri, sorumluluklar ve raporlamalar gibi temel bileşenler ve teknikler aktarılmıştır. Ortak tasarım atölyesi, L2GP'nin moderasyonunda, dünyanın farklı SCLR uygulama bölgelerinden SCLR topluluk kolaylaştırıcılarının da

4. Proje sorumluları ve saha çalışanları topluluk kolaylaştırıcıları olarak adlandırılmaktadır.

katılımıyla düzenlenmiştir. Hayata Destek Derneği'nin SCLR program ve proje ekibinin yanı sıra, farklı departman ve projelerden de çalışanlar ve yöneticiler atölyeye katılmış, eğitim süresince 6 Şubat Depremlerine uygun bir SCLR proje tasarımı üzerine çalışılmıştır.

Ortak Tasarım Atölyesi'nin ardından afet bölgesindeki SCLR saha çalışanları, proje bölgelerindeki topluluklarla çeşitli toplantılar organize ederek projeyi tanıtmışlardır. Topluluk kolaylaştırıcıları, takdir edici sorgulama yöntemiyle toplulukların kendi ihtiyaçlarını tespit etmeleri için çalışmalara başlamıştır.

Takdir Edici Sorgulama Yöntemi Nedir?

Takdir edici sorgulama yöntemi, afetten veya bir krizden etkilenen topluluklara yardımcı olan, STK'ları topluluk temeline odaklanmaları için destekleyen 'güçlü yönleri keşfetmeye dayalı' bir yaklaşımdır. Afetlere müdahale eden bir topluluğun güçlü yönleri, yetenekleri, mevcut başa çıkma mekanizmaları ve başarı öyküleri, yerel çözümler, daha geniş bir kolektif öz yardım potansiyelleri topluluk üyeleriyle yapılan toplantılarda ele alınır. Takdir edici sorgulamada, topluluk kolaylaştırıcıların ihtiyaçları doğrudan değerlendirmeleri veya analiz etmeleri değil, bu ihtiyaçların üzerine inşa edilecek fırsatlara odaklanmaları ve bu doğrultuda toplulukların teşvik edilmesi hedef alınır.

© Yerelin Liderliğinde Güçlenme Bilgilendirme Toplantısı, Kahramanmaraş | Özgür Doğan

Toplulukların, kapasitelerini ve güçlü yanlarını ön plana çıkarmak koşuluyla risk ve zarar görme değerlendirmeleri yapmaları teşvik edilmiş, ortaya çıkan sonuçlarla belirlenen ihtiyaçlara yönelik mikro-hibe projeleri geliştirmeleri sağlanmıştır. Geliştirilen projeler, Hayata Destek Derneği çalışanlarından oluşan seçici komitelerde değerlendirilmiş, afet sonrası iyileştirme çalışmalarına uygun bulunan projelere mikro-hibe desteği sağlanmıştır. Hayata Destek topluluk kolaylaştırıcıları, projelerin uygulanması esnasında topluluklarla sürekli temas halinde olmuş, satın alma, bütçe oluşturma, program uzmanlıkları gibi ihtiyaç duyulan alanlarda destek sağlamışlardır.

Tamamlanan projeler, projeyi geliştiren topluluk üyeleri tarafından finans ve faaliyet raporlarının hazırlanmasıyla beraber sonlandırılmıştır. **Hatay ve Kahramanmaraş'ta, afetten etkilenen yerel topluluklar tarafından geliştirilen ve uygulanan toplam 102 proje mikro-hibeler ile desteklenmiştir.**

3 Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR) Yaklaşımı

Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı⁵ (SCLR) yaklaşımı, afetlerden ve krizlerden etkilenen toplulukların afet sonrası iyileştirme çalışmalarını destekleyerek, gelecekteki afetlere karşı hazırlık ve müdahale kapasitelerini geliştirmek için uygulanmaktadır. Bu metodolojinin amaçları şunlardır:

- Afetlere müdahalenin yanıt verebilirliğini, hızını ve erişimini artırmak,
- Afetten etkilenen ve afet sonrasında kendi müdahalelerini geliştiren toplulukların saygınlık, öz değer, bağlılık, sosyal uyum ve refah duygusunu güçlendirmek,
- Krizlere karşı savunmasızlığın temel nedenlerini ele almak; kriz sonrasındaki acil ihtiyaçları gidermek ve afet sonrası iyileştirme safhasını hızlandırmak,
- Toplulukların afete hazırlık konusundaki eksikliklerini değerlendirmelerini sağlamak, afete hazırlık ve risk azaltma planlarını tasarlama ve uygulama kapasitelerini artırmak.

5. L2G ve birlikte çalıştığı STK'lar 'SCLR' (Survivor And Community-Led Responses To Crises / Topluluk Öncülüğünde Krize Müdahalenin Desteklenmesi) yaklaşımının kısaltmasını kullanırken, afetlerden etkilenen insanların özerk, kolektif yapılarını, kendi kendine yardım ve güçlendirme süreçlerini vurgulamayı amaçlar. Bunun için yaklaşıma verilecek ismin herhangi bir kurum tarafından benimsenebilecek kadar geniş olması amaçlanmaktadır. Hayata Destek, seller ve orman yangınları, ardından da 6 Şubat Depremleri sonrası uyguladığı SCLR yaklaşımını Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı olarak adlandırmıştır.

Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) yaklaşımı, afetlerden etkilenen toplulukların bir kriz veya afet sonrasında ilk ve son müdahaleyi gerçekleştirenler olduğunu göz önünde bulundurarak, birbirine yardım etmeye yönelik eylemlerini güçlendirir. Başlangıç noktası olarak sorunlar ve kırılanlıklar yerine güçlü yönler ve fırsatlara odaklanır. Uygulayıcılığı, STK'lardan yerel topluluk gruplarına aktarır. Sosyal uyumu güçlendirmeye katkı sağladığı gibi, dezavantajlı grupları da projelere liderlik yaparak cesaretlendirmeyi amaçlar. Toplulukları, zarar görebilirliğin nedenlerini de dikkate almaları için destekler. Yereldeki hesap verebilirlik ve zararı en aza indirme mekanizmalarından yararlanır. Hızlıdır, toplulukların uygulayıcılığını kolaylaştırır.

© Hatay Sörf Merkezi, Hatay | Can Erok / Oksijen

4 Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR)

6 Şubat Depremleri Örneği

4.1. Uygulama Adımları

• Hayata Destek Derneği'nin Finanse Edilmesi ve SCLR Kapasitesi Oluşturulması

Hayata Destek Derneği ve Center for Disaster Philanthropy (CDP) arasında Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) yaklaşımının Türkiye'deki ilk uygulamalarını gerçekleştirmek üzere 2021 Aralık - 2023 yılı Mart arasında bir ortaklık kurulmuş ve proje CDP tarafından finanse edilmiştir. İlk Yerelin Liderliğinde Güçlenme uygulaması için Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki en büyük orman yangınlarından birine maruz kalan ve en çok etkilenen ilçelerden ikisi olan Antalya'nın Manavgat ve Muğla'nın Marmaris ilçeleri ve 11 Ağustos 2021 tarihinde, Batı Karadeniz'deki sel felaketinde en çok etkilenen yerlerden biri olan Kastamonu, Bozkurt ilçesi seçilmiştir. Belirtilen süre içinde, seçilen bölgelerde afetten etkilenmiş toplulukların afet risk azaltma, geçim kaynaklarını geliştirme ve afete müdahale kapasitelerini geliştirmeye yönelik 74 farklı mikro-hibe projesi desteklenmiştir. Bu projeye, Türkiye'de Yerelin Liderliğinde Güçlenme programı ilk defa uygulanmıştır.

Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR), 6 Şubat Depremleri meydana geldikten 2 ay sonra, Nisan 2023'te afetten

en çok etkilenen şehirlerden ikisi olan, Hatay ve Kahramanmaraş'ta başlatılmıştır. Proje, deprem meydana geldikten sonraki erken iyileştirme çalışmalarında, ardından da kendi müdahalelerini geliştirmiş toplulukların desteklenmesi için uygulanmıştır. Bu proje de bir önceki başarılı uygulamaya benzer bir şekilde 2023 Mayıs ayında 'SCLR Ortak Tasarım Atölyesi' eğitimiyle başlamış ve kısa süre içerisinde proje yaygınlaştırılarak yerel topluluklardan ilk proje teklifleri alınmıştır.

• Takdir Edici Sorgulama ile Başlatılan PALC Süreci

Ortak Tasarım Atölyesi'yle birlikte çalışmalarabşlayan topluluk kolaylaştırıcıları, afetten etkilenen toplulukların krizden etkilenme düzeyleri, ihtiyaçları ve kapasitelerini değerlendirmek üzere görüşmeler yapmıştır. PALC (Participatory Action Learning in Crises / Krizlerde Katılımcı Eylem Öğrenimi) kolaylaştırıcılığının da sorumluluğunu taşıyan topluluk kolaylaştırıcıları, proje sahalarındaki yerleri (köy, mahalle, geçici barınma alanları vb.) ziyaret ederek buradaki topluluklarla tanışmış, yerelin dinamiklerini, afetten etkilenme derecelerini ve uygulama yapılabilecek grupları belirlemeye çalışmışlardır. Aynı zamanda bölgede afet kriz yönetimi konusunda çalışan yerel yönetimleri ziyaret ederek, uygulamanın kapasitesini ve etki alanını da aktarmaya çalışmışlardır.

• Hesap Verebilirliği, Kapsayıcılığı ve Zarar Vermemeyi Güçlendirmek

Topluluk kolaylaştırıcıları, topluluklarla iletişimi güçlendirdikçe yerelin liderliğindeki müdahale girişimlerine dair proje fikirlerini, yerelden gelen öneri ve teklifleri değerlendirerek, girişimlerin topluluk adına kapsayıcı olması ve uygulama süreçlerinin zarar vermeme ilkesine uygun olmasını sağlamaya devam etmişlerdir.

• Hibe Başvurularının İncelenmesi ve İşleme Konması

Afet sonrası ihtiyaçlarına yönelik projelerini, faaliyet planı, bütçe, amaç ve yöntem gibi boyutlarıyla şekillendiren topluluklar, mikro-hibe başvurusunda bulunmuşlardır. Bu başvurular, Hayata Destek Derneği Yerelin Liderliğinde Güçlenme saha ekibinin, program uzmanlarının ve yöneticilerinin bulunduğu seçici komitelerde değerlendirilmiştir. Seçilen projelerin hibe tutarları, topluluk tarafından belirlenmiş bir üyenin banka hesabına transfer edilmiştir.

• Talep Odaklı Beceri Eğitimi, Bağlantı Kurma ve Ağ Oluşturmaya Erişim

Proje uygulayıcısı topluluklardan bazıları, tasarladıkları ve yürüttükleri projelerle ilgili beceri eğitimlerine ihtiyaç

duydıklarını belirtmişlerdir. Bu beceri eğitimleri çoğunlukla projeler için tamamlayıcı nitelikte olmuştur (örneğin; çocuk güvenliği, satın-alma ve lojistik, afetlere müdahale kapasitesi gibi). Farklı proje gruplarının bir araya gelmeleri için alanlar yaratılmış, topluluk buluşmaları düzenlenmiştir.

• Öğrenilen Derslerin Raporlanması ve Kaydedilmesi

Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR) toplulukları, projelerini tamamladıktan sonra nihai faaliyet raporlarını hazırlamışlar, bu raporda süreç içinde öğrenilen dersleri kayda geçirmişlerdir. Ayrıca program ve proje ekibi ile birlikte deneyimsel öğrenme toplantıları ve odak grup görüşmeleri ile projenin çıktılarına yönelik değerlendirmelerde bulunmuşlar, SCLR anlayışının topluluklar için daha uygulanabilir hale gelmesi ve Hayata Destek Derneği tarafından geliştirilebilmesi için tecrübelerini paylaşmışlardır.

4.2. Uygulamanın Yapıldığı Bölgeler

6 Şubat Depremleri, Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya illeri başta olmak üzere 11 ili ciddi oranda etkilemiştir. Afet sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar

doğrultusunda, projede depremde en çok etkilenen, büyük yıkımların ve çok sayıda can kaybının yaşandığı Hatay ve Kahramanmaraş illeri, Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR) için belirlenmiş ve Haziran 2023'ten itibaren afetten etkilenen topluluklar, geçici barınma, su ve sanitasyon (WASH), onarım, psikososyal destek gibi belirledikleri ihtiyaçlar için projeler oluşturmaya başlamıştır.

4.2.1. Hatay

6 Şubat Depremleri sonrasında en büyük yıkım ve can kaybının yaşandığı illerden biri olan Hatay'da, Antakya, Kırıkhan, Samandağ, Defne ilçelerinin neredeyse tamamında, Altınözü, İskenderun ve Hassa ilçelerinin de önemli bir kısmında büyük bir yıkım meydana gelmiştir. Deprem meydana geldikten hemen sonra, merkez üssü Kahramanmaraş'a yoğunlaşılması, özellikle Hatay'da arama-kurtarma ve insani yardım çalışmalarının beklenenden geç başlamasına sebep olmuştur. Resmi verilere göre Hatay'da 23 bin 65 kişi yaşamını yitirmiştir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı verilerine göre 89 bin 25 bina kullanılamaz hale gelmiş, 13 bin 517 bina yıkılmıştır. Hatay'da yaşayanların neredeyse tamamı, yıkım sonrası ciddi bir barınma kriziyle karşı karşıya kalmış ve bu süreç geçici barınma merkezleri (resmi olmayan çadır alanları, çadır kentler ve konteyner kentler) aracılığıyla çözülmeye çalışılmıştır. Ayrıca şehrin altyapısının neredeyse tamamının

zarar görmesi sebebiyle depremde sonra ikincil kriz/afet olarak sayılabilecek sellerin meydana gelmesi, depremde etkilenen insanları ciddi boyutlarda etkilemiştir. Deprem öncesinde Hatay'da aktif olarak çalışan Hayata Destek Derneği'nin personeli de doğrudan depremde etkilenmiş; bu durum derneğin acil yardım çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Hayata Destek Derneği acil yardım ekipleri, depremin meydana gelmesinden hemen sonra Hatay'a ulaşarak insani yardım çalışmalarına başlamıştır. Depremin ilk gününden itibaren su ve sanitasyon, gıda ve hijyen, psikososyal destek, koruma, nakit ve geçici barınma destekleri ihtiyaç duyulan noktalara ulaştırılmıştır. Acil yardım çalışmaları devam ederken, depremde etkilenen insanların erken iyileştirme dönemi kapsamında ortaya çıkan ihtiyaçlarını topluluk temelli bir anlayışla tespit etmek ve gidermek amacıyla Nisan 2023'ten itibaren Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR) için çalışmalara başlanmıştır. Deprem öncesinde mülteci çalışmaları, kooperatifçilik gibi alanlarda sivil toplum kuruluşlarıyla çalışma pratikleri olan Hatay halkının topluluk temelli çalışmalara adaptasyonu ve program kapsamında proje geliştirme süreçleri oldukça hızlı ve başarılı bir şekilde başlamış; topluluk kolaylaştırıcılarının sahada tespit süreçlerinin başlangıcından itibaren ihtiyaçlara yönelik farklı alanlarda birçok proje fikri ortaya çıkmıştır.

Hatay hala kalıcı konutların yapılması, onarım çalışmaları, eğitim ve diğer hizmetlerin tekrardan aktif edilmesiyle ilgili ciddi yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçların yanı sıra depremde etkilenen insanların geçim kaynaklarına erişimi, çocuklara yönelik ihtiyaçlar ve psikososyal destek ihtiyacı gibi alanlarda hem STK'lar hem de kamu kurumları destek vermeye çalışmaktadır. Hatay'ın yeniden yapılandırılması ve kalkınması için uzun bir süreye ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir.

“*Bulduğumuz mahallelerde çocukların en büyük sıkıntısı kendi çalışma alanlarının olmamasıydı. Biz de çocukların hem ders çalışabileceği hem de aktivite yapabileceği bir alan yarattık.*”⁶

Defne Yaşam Kütüphanesi Üyesi
Samandağ, Hatay

4.2.2. Kahramanmaraş

6 Şubat Depremlerinin merkez üssü olan Kahramanmaraş'ta, deprem meydana geldikten hemen sonra hem kamunun hem de STK'ların müdahalesi başlamış; fakat olumsuz hava koşulları ve şehrin büyüklüğü bu çalışmaları bir hayli zorlamıştır. 14.525 km² yüzölçümü olan Kahramanmaraş'ta şehir merkezinin yanı

sıra çevre ilçelerde ve kırsal alanlarda da büyük can kayıpları ve yıkımlar meydana gelmiştir. Resmi verilere göre Kahramanmaraş'ta 12 bin 713 kişi yaşamını yitirmiş, 7 bin 300 bina yıkılmış ve 4 bin 200 bina için ise acil yıkım kararı alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Bütçeleme ve Strateji Başkanlığı 6 Mart 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri raporu⁷ verilerine göre Kahramanmaraş'ta 99.326 adet konut acil, ağır, yıkık, 17.887 adet konut orta hasarlı, 161.137 adet konut ise az hasarlıdır. Kahramanmaraş'ta 88.500 konutun ve 18.874 adet köy evinin yapılması planlanmaktadır. Eğitim, sağlık, kültürel, altyapı, sosyal servisler, enerji, ulaştırma, haberleşme, ekonomik sektörler vb. birçok alanda büyük hasar alan şehir, depremin üzerinden bir buçuk yıl geçmesine rağmen bu alanlarda hala birçok eksiklik yaşamaktadır. Türkoğlu, Pazarcık, Elbistan ilçeleri başta olmak üzere Kahramanmaraş'ın tamamı depremde ciddi oranda etkilenmiştir.

Deprem sonrasında geçici barınma merkezlerine ilaveten özellikle kırsalda yaşayan yerel halk geçim kaynaklarını kaybetme ve yer değişikliği kaygısı sebebiyle cami, cem evi, köy konağı gibi ortak sosyal alanlarda barınmıştır. Hayata Destek Kahramanmaraş'ta, Hatay'la benzer bir zamanda, depremin meydana gelmesinden hemen sonra acil yardım çalışmalarına başlamıştır.

6. Bu raporda yer alan, topluluk üyelerine dair alıntılar, Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı'nın çıktılarını aktaran videodan alınmıştır. [Hayata Destek'in hazırladığı videonun tamamını izlemek için tıklayın.](#)

7. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>

© Koyunoğlu Aşevi, Hatay | Can Erok / Oksijen

Deprem öncesinde sivil toplum kuruluşlarıyla çalışma pratikleri yok denecek kadar az olan Kahramanmaraş'taki yerel halk ile topluluk temelli çalışmaların yapılması için topluluk kolaylaştırıcıları Mayıs 2023'ten itibaren çalışmaya başlamıştır. Kolaylaştırıcılar, Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) programını topluluklara aktararak, özellikle yıkım oranı merkez ilçelere göre daha yüksek olan kırsal bölgelerdeki en çok etkilenen mahalle ve köylerde ihtiyaç analizleri yapmış ve toplantılar organize ederek uygulamayı anlatmışlardır. Kırsal alanlar depremden büyük oranda etkilenmiş olmasına rağmen ilde çalışan kamu ve sivil toplum kuruluşlarının kapasite yetersizliği dolayısıyla engebeli ve uzak

mesafedeki kırsal alana ulaşım kısıtlılığı, kırsal alanlarda yapılan toplulukların güçlendirilmesine yönelik çalışmaların tanıtımı için uzun bir süreyi gereklilikmiştir. Bu dezavantajlar nedeniyle Hayata Destek Derneği, diğer paydaşlardan farklı olarak kırsal bölgelere daha çok odaklanmıştır. Yüzölçümünün genişliği ve yerleşimler arasındaki mesafeler bu çalışmaları zorlaştırmıştır. Topluluk kolaylaştırıcılarının ve acil yardım ekiplerinin sahadaki gözlem ve analizleri doğrultusunda topluluklarla yapılan ilk çalışmalarda, erken iyileştirme çalışmaları için güven ortamı oluşturulmuş; toplulukların tasarladığı projelerin hayata geçmesi için beklenenden daha kısa bir sürede ilk projelerin başvurusu yapılmıştır.

“ En acil ihtiyacımız konteynerlerin akmaması için üstüne brandaydı. 60 tane branda diktirdik. Çocuklarımız taşımaları gidiyordu okula, onların da beklemesi için bir durak yaptık.”

Emiroğlu Bertiz Grubu Üyesi, Pazarcık, Kahramanmaraş

4.3. Olumlu Çıktılar

• Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programının (SCLR) Sivil Toplum Çalışmalarına Olan Güveni Artırması

6 Şubat Depremlerinde etkilenen alanın büyüklüğü sebebiyle özellikle insani yardım çalışmalarının kapasitesi ve koordinasyonu oldukça zor olmuştur. Bu zorlu koşullar sebebiyle, depremden etkilenen çoğu bölgede ihtiyaçların ulaştırılması hususunda yaşanan yetersizlikler ve gecikmeler, yerel halkın sivil toplum kuruluşlarına karşı olan bakış açısını da etkilemiştir. SCLR uygulaması süresince topluluk kolaylaştırıcıları, 'kimseyi geride bırakmama' ilkesiyle uygulama sahalarında yer alan, afetten etkilenmiş tüm bölgelerde yerel topluluklara ulaşmaya çalışmıştır. Yerel toplulukların kendi belirledikleri ihtiyaçların projelendirilmesi ve bu projelerin gerçekleştirilmesi için hızlı aksiyon alınmasıyla, topluluklar sivil toplum çalışmalarına olan güvenlerinde

artış olduğunu belirterek farklı sivil toplum kuruluşlarıyla da ihtiyaçları doğrultusunda iş birliği yapmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Bu güven ortamı, topluluk liderliğinde gerçekleştirilen projelerdeki iş birliğini artırmakla birlikte, Hayata Destek'in yerelleşme faaliyetlerini de güçlendirmiştir.

• Yerelin Liderliğinde Güçlenme Uygulamalarının Kapasite Gelişimi

Hayata Destek'in ilk olarak 2021 yılında meydana gelen orman yangınları ve sel felaketleri sonrası erken iyileştirme çalışmalarında uygulamaya başladığı Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) anlayışı, 6 Şubat Depremleri sonrası ilk kez, depremden etkilenmiş toplulukların ihtiyaçları için tasarlanmıştır. Bir önceki projede edinilen deneyim ve uzmanlıklarla birlikte Hayata Destek bu uygulama döneminde topluluklara yetki devri, ihtiyaçlara göre projeler için esneklik sağlanması ve toplulukların kapasitelerinin geliştirilmesi noktasında daha başarılı bir proje dönemi geçirmiştir.

Yerelleşme ve topluluk liderliğinde çalışmaların Türkiye'de yaygınlaştırılması için çalışan Hayata Destek, kurum içinde SCLR anlayışının yaygınlaşması için önemli adımlar atmış ve çalışma ekipleriyle değişen ihtiyaçlara ve dinamiklere göre program içeriğini güncellemek amacıyla değerlendirme toplantıları yapmıştır. Bir önceki uygulama döneminden farklı

olarak bu dönemde Hayata Destek'in insani yardım operasyonlarının olduğu sahalarda Yerelin Liderliğinde Güçlenme anlayışının uygulanması, hem topluluk kolaylaştırıcıları hem de proje uygulayan topluluklar için önemli bir destek olmuştur. Hayata Destek saha analizi çalışmalarında, farklı program ekiplerinin de görev alması kısa sürede topluluklara erişimi artırmış; ayrıca topluluklar uyguladıkları projelerle beraber Hayata Destek'in farklı program ekipleriyle⁸ de çalışma imkânı bulmuştur.

• Mikro-Hibe Projesi Yürüten Topluk Üyelerinin Kolektif İş Birliği

Deneyimsel öğrenme toplantıları ve odak grup görüşmelerinde proje uygulayan topluluklar, ihtiyaçlarına yönelik bir proje sürecinin tamamında yer almalarının önemini vurgulamışlardır. Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programıyla (SCLR)

8. Örneğin Hayata Destek kaynak geliştirme, ruh sağlığı ve psikososyal destek (MHPSS), su, sanitasyon ve hijyen (WASH) gibi alanlarda topluluklarla birlikte proje geliştirmiş; topluluklara projelerinin devamında destek olmuş ve süpervizyon desteği sağlamıştır.

birlikte ihtiyaç duyulan önemli alanlara (eğitim, sosyal alan, kadınlara ve çocuklara yönelik etkinlikler gibi) yönelik kolektif bir bilinçle proje tasarlanması, toplulukların hem iyilik hallerine olumlu yönde etki etmiş; hem de ortak ve kapsayıcı bir çalışma pratiğini sağlamıştır. Proje döneminde, afetten etkilenmiş yerel toplulukların bir kriz durumunda kolektif bir şekilde proje geliştirme kapasitelerini artırmalarının yanında topluluk üyelerinin ustalık, öğretmenlik ve diğer meslek dallarındaki yetkinliklerini proje faaliyetlerine dâhil edebilmeleri de önemli bir kazanım olarak görülmektedir.

“*Konteyner kentlere tiyatro oyunları götürdük. Çalışma yaptığımız yerde drama atölyesi ve bir sinema salonunun olması gerektiğine karar verdik.*”

Sanathane Drama Eğitim Grubu Eğitimci,
Kahramanmaraş

© Açık Depo Tiyatro Topluluğu, Hatay | Özgür Doğan

• Mikro-Hibe Projelerindeki Katılımcılık Ve Kapsayıcılık

Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programının (SCLR) sahalardaki ilk tanıtım süreçlerinden projelerin oluşturulmasına kadar olan sürede topluluk kolaylaştırıcıları, bölgede afetten etkilenmiş tüm bireylerin toplantılara dâhil olmasına ve proje fikirlerinde dezavantajlılık ve kırılabilirlik oranı yüksek grupların da (kadınlar, yaşlılar, engeli olanlar, çeşitli etnik gruplar, mülteciler ve çocuklar) ihtiyaçlarının karşılanmasına önem vermiştir. Topluluklar proje fikirlerini oluştururken, güç sahipliği olan bireylerin veya belli bir zümrenin topluluk liderliğinde çalışmalarını kendi avantajlarına kullanmamaları için takdir edici sorgulama tekniği kullanmış; toplulukların güçlü ve kapsayıcı yönlerinin kendileri tarafından keşfedilmesini teşvik etmiştir. Odak grup görüşmelerinden elde edilen çıktılara göre bazı bölgelerde, kadınların güçlenmesine yönelik ilk defa proje yapma olanağı bu programla sağlanabilmiştir. Ayrıca kriz döneminde destek imkânı bulunamayan eğitim, sosyal etkinlikler gibi aktiviteler için de topluluklara proje oluşturma imkânı sağlanmıştır.

“*Evimiz yıkıldı, makinelerimiz kırıldı. Böyle bir dikiş atölyesi kuralım, hem kadınlara psikolojik olarak iyi gelsin, hem de ihtiyaçlarını gidersinler diye düşündük.*”

Altın Bilezik Grubu Üyesi, Türkoğlu,
Kahramanmaraş

• Yerel Toplulukların Problem Çözümü ve İhtiyaç Analizi Becerilerinde Artış

Toplulukların kendi ihtiyaçlarına yönelik müdahale ve çözüm yöntemleri geliştirmelerinin yanı sıra kendi müdahalelerini geliştiren toplulukların kapasitelerinin geliştirilmesi de program kapsamında önemli bir hedefdir. Bu kapsamda proje uygulayan bazı grupların, proje fikri geliştirme ve proje uygulama süreçlerinde topluluk kapasitelerini farklı yönlerde geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Proje faaliyetleri sırasında problem çözme ve ihtiyaç analizi yapma becerilerini geliştiren topluluklar, bölgede kırılabilirliklere yönelik dayanıklılığı artırmak, projenin etki alanını ve erişilebilirliğini genişletmek ve farklı ihtiyaçları da projelendirmek amacıyla topluluk kolaylaştırıcılarıyla kendi inisiyatiflerinde tekrardan toplantı talep ederek farklı mikro-hibe projeleri geliştirmiştir. Bu proje döneminde, proje geliştirmeye devam eden toplulukların projelerinin sürdürülebilirliğini sağlamak için, aynı grupların projeleri birden fazla defa desteklenmiştir. Mikro-hibe desteği alan bazı topluluklar, gerçekleştirdikleri projelere kaynak bulmak amacıyla farklı fonlara başvurmuşlar ve yetkili kurumlarla ilişkiler geliştirmişlerdir. Bir önceki SCLR proje döneminden (2021) farklı olarak, projeleri tasarlayan topluluk üyeleri, seçici komitelerde projelerini kendileri sunmuşlardır.

• Mikro-Hibe Projelerinde Farklı Örneklerin Görülmesi

6 Şubat Depremleri sonrasında hem Hatay hem de Kahramanmaraş'ta yıkımın fazla olması, temel ihtiyaçlara erişimin devam etmesi ve özellikle geçici barınma alanındaki ihtiyaçların hem kamu hem de sivil toplum kapasitesini zorlaması, afetten etkilenen halkın uzun süre kısıtlı koşullarda ihtiyaçlarını karşılayabilmesine sebep olmuştur. Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) anlayışı kapsamında, krize müdahale için proje geliştiren topluluklar geçici barınma, gıda güvenliği, psikososyal destek, afetlere hazırlık gibi temel konularda projeler geliştirmelerinin yanı sıra afet sonrasında ortaya çıkan ve önemli noktalara değinen farklı projeler de geliştirmişlerdir. Mobil uygulama⁹, fizyoterapi, kadınlar için sosyal projeler, kültür-sanat etkinlikleri ve spor faaliyetleri gibi ihtiyaçlar da projelendirilmiştir. Bu projelerde kapsayıcılık ve katılımcılık ön plana çıkmaktadır. Kahramanmaraş'ta tamamı kadınlardan oluşan bir topluluk kadın dikiş atölyesi kurarak ilk defa proje yapma deneyimi elde etmiştir. Hatay'da da spor faaliyetleri için mikro-hibe projesi geliştiren bir grup bölgede bir spor (futbol) faaliyetinde ilk defa kız çocuklarının etkinliklere dahil olmasını sağlamıştır. Hatay'da desteklenen farklı 2 projede

9. Deprem sonrası en sık yaşanan problemlerden biri, kamu kurumlarının hizmet verdiği yerleri bulamamak olmuştur. "Hataybul" isimli cep telefonu uygulaması, Hatay'da depremden en çok etkilenen ilçelerde hizmet vermeye devam eden kamu kurum ve kuruluşlarının güncel konumları harita hizmetiyle sunulmaktadır.

ise; deprem sonrası artan amputasyon ve engellilerin hizmete erişimindeki zorluklar sebebiyle ücretsiz fizyoterapi desteği sağlanmıştır.

“ Bu proje kapsamında, deprem sonrası çok önemli bir sorun olan asbestin etkilerini, gıda ve kurutma konularında nasıl önlem alabileceğimiz konusunda çalışma yaptık.

Havalandırım Grubu Üyesi, Türkoğlu,
Kahramanmaraş

• Farklı Toplulukların Birbirine Yardım Etmesi

Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) yaklaşımının hedeflerinden biri, proje uygulayan toplulukların farklı topluluklarla iletişim halinde olmaları, iş birliği geliştirmeleri ve ortak projeler yapmalarıdır. Yaklaşımın uygulandığı afet sahalarında, mikro-hibe desteği alan bazı proje grupları, benzer proje yapan farklı topluluklarla süreçte edinilen bilgileri ve deneyimleri paylaşmışlardır. Toplulukların birbirleriyle iş birliği geliştirme süreçleri gelecek dönemde uygulanacak farklı SCLR projeleri için daha çok üzerinde durulması ve geliştirilmesi gereken önemli bir adımdır.

• Toplulukların Şikayet ve Geribildirim Mekanizmaları Konularında Bilgilendirilmeleri

Hayata Destek Derneği, Yerelin Liderliğinde Güçlenme programında (SCLR) edindiği deneyim ve tecrübeler doğrultusunda toplulukların görüşlerini ve geri bildirimlerini değerlendirmek amacıyla farklı izleme ve değerlendirme araçları geliştirmiştir. Buna ilaveten topluluklarla yapılan geri bildirim görüşmeleri ve mikro-hibe desteği sonrası izleme anketlerine göre, topluluk kolaylaştırıcıları geri bildirim ve iletişim hususunda teşvik edicidir, sorun ve problemlere hızlı çözümler üretmiştir. Yine tüm proje uygulayıcıları Hayata Destek'in şikayet ve geri bildirim mekanizmalarından haberdar olduklarını, bu konuda bilgilendirildiklerini belirtmiştir.

4.4. Öğrenilen Dersler ve Gelecek Adımlar

• Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programının (SCLR) Değişen İhtiyaçlara Yönelik Aksiyon Planı

Afetten etkilenen bölgelerde müdahale kapasitesini geliştirmek ve potansiyeli bulunan topluluklardan gelen ihtiyaçları desteklemek, bu programın en önemli hedeflerindedir. Afet bölgesinde yürütülen Yerelin Liderliğinde Güçlenme

Programı'nın uygulanması boyunca, topluluklardan gelen proje fikirlerinin ihtiyaçlara göre şekillendiği ve sürekli olarak değiştiği gözlemlenmiştir. SCLR programının esnek ve topluluk taleplerine odaklı yapısı, değişen ihtiyaçların projelendirilmesi konusunda hızlı aksiyon alınması ve kolaylaştırıcılık sağlanmasına olanak sağlamıştır.

Hayata Destek Derneği, programın uygulandığı ilk dönemde desteklenen alanlar ve topluluk tanımları gibi konularda, proje başvurularına bazı kısıtlamalar getirirse de, toplulukların talepleri doğrultusunda bu kısıtlamalar sonradan ortadan kaldırılmıştır.

• Takdir Edici Sorgulama ve Krizlerde Katılımcı Aktif Öğrenme

Deprem bağlamında Türkiye'de ilk defa uygulanan Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) programının en önemli iki yöntemi olan takdir edici sorgulama ve krizlerde katılımcı aktif öğrenme (PALC), toplulukların krize müdahaledeki güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini keşfetmeye yönelik yöntemler olduğu için, proje boyunca bu iki yöntemin topluluk kolaylaştırıcıları tarafından uygulanması dikkatle takip edilmiştir. Deprem sonrası müdahale ve iyileştirme odaklı programda, bir önceki Yerelin

Liderliğinde Güçlenme Programına¹⁰ göre takdir edici sorgulama ve krizlerde katılımcı aktif öğrenme yöntemleri daha efektif ve doğru bir şekilde uygulanmıştır.

© Sahne Maraş, Kahramanmaraş | Özgür Doğan

Çalışılan topluluk grupları arasında geçmiş tecrübelerinde topluluk pratikleri olan, ilk defa topluluk olarak proje uygulayan ve afet sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar kaynaklı kurulan gruplar yer almıştır. Takdir edici sorgulama ve katılımcı aktif öğrenme yöntemlerinin geliştirilmesi ve doğru şekilde uygulanması sayesinde farklı dinamikleri olan gruplarla daha kolay ve yapıcı diyaloglar kurulabilmiştir. Bu sayede toplulukların daha katılımcı ve kapsayıcı projeler geliştirdikleri gözlemlenmiştir.

Gelecek SCLR projelerinde topluluklardan gelen talep odaklı eğitimler için daha bütünleştirici ve yapılandırılmış bir yöntemle ilerlenmesi toplulukların kapasitesini geliştirmesi için oldukça önemlidir.

10.2021 Yaz Orman Yangınları ve Batı Karadeniz Sel Felaketi sonrası Marmaris, Manavgat ve Kastamonu'da uygulanan Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı

• Sahalardaki Dinamikler, Kültürel Farklılıklar

Projenin uygulandığı iki il olan Hatay ve Kahramanmaraş toplumsal yapı, kültürel kodlar ve yaşam tarzları bakımından bariz farklılıklar barındıran şehirlerdir. Bu farklılıklar, çalışma süresi boyunca her sahaya göre farklı stratejiler geliştirilmesini ve geliştirilen stratejiler doğrultusunda topluluklara yaklaşılmasını sağlamıştır. Çoğu noktada ilk defa bir sivil toplum kuruluşuyla çalışma deneyimi edinen topluluklarla güven ortamı sağlanmış; sahalardaki farklılıkların analizi, başarılı bir proje sürecini beraberinde getirmiştir.

• Projelere Yönelik Kısıtlayıcı Etmenlerin İyi Analiz Edilmesi

6 Şubat Depremlerinin yarattığı ağır tahribat ve kamu kurumlarının da zarar görmesi, depreme müdahale sürecinde kamu kurumlarının yetki alanlarının da değişmesine neden olmuştur. Bu nedenle topluluklar proje faaliyetleri esnasında kamu kurumlarından bilgi alma, izin süreçleri gibi konularda zorluk yaşamıştır. Projeye yönelik bir diğer kısıtlayıcı etkenin de toplulukların satın alma süreçleriyle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Afet bölgesinde birçok kurumun zarar görmesi sebebiyle ticari sürecin sekteye uğraması, fatura/fiş/fiyat teklifi gibi belgelerle ilgili yaşanan problemler de hem şehirlere göre

hem de proje uygulayan toplulukların kapasitelerine göre kısıtlayıcı süreçler olmuştur. Topluluk kolaylaştırıcıları ve program ekibi tarafından bu kısıtlamalar ele alınmış ve buna göre toplulukların proje hazırlığı yapması sağlanmıştır.

Her iki ilin de büyükşehir yasasına tabi yerel yönetimlerinin olması özellikle kamusal alanlarda yapılacak projelerle ilgili ek prosedürler ortaya çıkardığı için bazı mikro-hibe projelerinde zorluklar yaşanmıştır. Bu konuda hem Hayata Destek'in hem de toplulukların topluluk liderliğinde çalışmalar noktasında yerel yönetimlere ve kamu kurumlarına savunuculuk faaliyetleri yapmaları desteklenebilir.

• Mikro-Hibe Projesi Süresi ve Öngörülemeyen Harcamalar

Her mikro-hibe projesi için topluluklara ortalama 3 aylık çalışma süresi verilmiştir. Özellikle yapı-onarım, psikososyal destek ve eğitim içerikli projelerin hem tamamlanması ve hem de etki ölçümlerinin daha uzun süreye ihtiyaç duyması sebebiyle topluluklar tarafından verilen 3 aylık süre kısa bulunmuştur. Buna ilaveten; ilk defa proje uygulayan topluluklar, projede öngörülemeyen ve bu yüzden bütçeye ekledikleri yol ve yemek masrafları gibi ek harcamalara dikkat çekmiştir. Bu konuda topluluk kolaylaştırıcılarının, proje başlangıç

döneminde toplulukları bilgilendirmesi topluluklar tarafından talep edilmiştir.

© Altın Bilezik Grubu, Kahramanmaraş | Özgür Doğan

Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) projeleriyle ilgili başışçı kurumlara yapılan proje başvurularında, toplulukların geri bildirimleri doğrultusunda aktivite içeriklerinin güncellenmesi ve hedeflerin toplulukların proje yapabilme kapasitesine göre hazırlanması niteliksel bağlamda daha başarılı bir proje dönemini ortaya çıkarabilir.

Desteklenecek toplulukların proje sürelerinin içeriğe göre belirlenmesi, standart bir süre belirlenmesinde daha iyi bir yöntem olarak görülmektedir.

• İzleme ve Değerlendirme Araçlarının Geliştirilmesi

Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) anlayışı, geleneksel insani yardım çalışmalarına nazaran daha farklı

uygulamalar ve faaliyetler içermektedir. Proje döneminde topluluk kolaylaştırıcılarının aldığı geri bildirimlere göre, daha nitelikli bilgilendirmeler hazırlanmasına ve proje bitişlerinde nicel verilerin daha detaylı aktarılması için farklı formlara ihtiyaç duyulmaktadır. Hayata Destek Derneği İzleme ve Değerlendirme Birimi (MEAL) bu maksatla Yerelin Liderliğinde Güçlenme programının veri toplama süreçlerini kendi sistemi olan Comcare'e entegre etmiştir. Projelerin coğrafi takibini yapabilmek için ArcGIS programı dâhilinde SCLR uygulamaları için haritalama geliştirmiştir. Bunun yanında değerlendirme çalışmaları için Dağıtım Sonrası İzleme (PDM) anketi ve Odak Grup Görüşme (FGD) soruları hazırlamıştır.

Donör kuruluşa yapılan raporlamalarda ve Hayata Destek Derneği'nin raporlamalarında nitel ve nicel verilerin daha detaylı paylaşılması ve SCLR programının geliştirilmesi için izleme ve değerlendirme süreçleri, hem sahalardan gelen geri bildirimlerle hem de sektörde yapılan güncellemelerle geliştirilmeye devam etmektedir.

• Hayata Destek SCLR Kapasitesi ve Stratejisi

Hayata Destek Derneği, 2021 yılından bu yana Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programını (SCLR) farklı afet ve

krizlerde uygulamaktadır. Bu süreçte edinilen deneyimler, uygulamalar Hayata Destek'in SCLR kapasitesini geliştirmektedir. Hayata Destek SCLR programını Türkiye'de farklı müdahalelerde uygulamak, programı Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) kapsamında geliştirmek için strateji planını daha kapsamlı bir biçimde ele almaya başlamıştır.

Geliştirilen strateji kapsamında şunlar yer almaktadır:

- > Desteklenen toplulukların kapasitelerini geliştirmelerine yönelik faaliyetler,
- > Mikro-hibe projelerine yönelik finansal kolaylaştırıcılık,
- > Hayata Destek Derneği'nin farklı programlarına SCLR yaklaşımının yansıtılması,
- > Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı'nın kamu ve özel sektördeki paydaşlara yaygınlaştırılması, ulusal ölçekli sivil toplum çalışmalarında topluluk liderliğinde güçlenme anlayışlarına yer verilmesi için savunuculuk çalışmaları,
- > Bağışçı kurumların topluluk liderliğinde çalışmaları desteklemesi için savunuculuk faaliyetlerinin tasarlanması,
- > SCLR saha operasyonlarının geliştirilmesi,
- > Projenin çıkış stratejisi,
- > Projenin uygulandığı bölgelerde, toplum

temelli afet risk yönetimi faaliyetleriyle afetlere yönelik dayanıklılığın artırılmasına yönelik planlamalar.

• Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR) ve Yerelleşme Stratejisi

Hayata Destek Derneği, Türkiye'deki yerelleşme faaliyetlerinde, çoğu çalışmaya öncülük etmektedir. Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı, afet bölgelerindeki yerel halka ulaşmak, yerel halkın krizlere

müdahale kapasitesini geliştirmek için SCLR anlayışını uygulayarak yereldeki afet dirençliliğine etki etmeyi, afet risk yönetimi çalışmalarında topluluk liderliğini entegre etmeyi hedeflemektedir.

Kapasite geliştirme faaliyetlerine devam etmek isteyen, projelerin sürdürülebilirliği için farklı kaynaklar ve paydaşlar arayan toplulukların Türkiye Yerel STK İnsani Forumu'na (TİF) yönlendirilmesi sağlanabilir.

© Mara El Sanatları Atölyesi, Hatay | Can Erok / Oksijen

5 Sonuç ve Öneriler

Hayata Destek Derneği olarak, 6 Şubat Depremleri sonrası, afetten en çok etkilenen illerden ikisi olan Hatay'da ve Kahramanmaraş'ta¹¹ insani yardım çalışmaları kapsamında acil yardım, erken iyileştirme, psikososyal destek, geçim kaynakları geliştirme ve nakit temelli yardım programlarıyla bölge halkının ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamaya çalışıyoruz. Afet durumlarında krize ilk müdahale edenlerin yerel halk olduğunu bilerek yereli güçlendirmeyi de ayrıca önemsiyor ve insani yardım çalışmalarında yerelleşme ve topluluk liderliğinde müdahale çalışmalarımızı geliştirmek için büyük çaba harcıyoruz.

Afetten etkilenen yerel toplulukların ihtiyaçlarını kendilerinin daha nitelikli bir şekilde tespit etmesini sağlamak, afetten etkilenen insanları ve toplulukları bu konuda güçlendirerek insanlık onuruna yakışır bir müdahale programı ortaya çıkarmak için 2021'den bu yana uyguladığımız Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı (SCLR), depremden ağır şekilde etkilenen Hatay ve Kahramanmaraş'ta da hayli başarılı sonuçlar verdi. Bu proje döneminde, toplulukların kendi ihtiyaçları

doğrultusunda projelerini hayata geçirmeleri için 1.5 yıla yakın bir süre bu iki ilde çalıştık. Projenin sonunda, Hatay'da 52 ve Kahramanmaraş'ta 50 olmak üzere 102 farklı mikro-hibe projesini destekledik. Bu projeler içinde geçici barınma, onarım, psikososyal destek, su, sanitasyon (WASH), gıda güvenliği gibi alanlarda gerçekleştirilen projelerin yanı sıra, toplulukların ihtiyaçlarına doğrudan destek olmayı amaçlayan dijital uygulama, sağlık, kadın güçlendirme, çocuklara yönelik projeler, spor faaliyetleri ve kültür-sanat etkinlikleri gibi kapsayıcı ve katılımcı projeleri de destekledik. 422 kişi proje uygulayıcısı oldu. Projelerin etkisi ise çok daha büyük; bugün yaklaşık 21.282 kişi bu projelerden faydalanyor.

“ Biz bu projeyi birlikte vakit geçirmek için, depremin izlerini silebilmek için tasarladık. Sizi tanımadan önce bunu yapmayı hayal bile edemezdim. İyi ki tanıdım, yapamayacaklarımı yaptım. En azından ilk kez tek başıma dışarıya çıkabildim. Bu benim için çok güzeldi.

Girişimci Kadınlar El Sanatları Üyesi,
Pazarcık, Kahramanmaraş

¹¹.Hayata Destek, Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı'nın uygulandığı Hatay ve Kahramanmaraş'ın yanı sıra, depremden en çok etkilenen illerden Adıyaman'da da insani yardım müdahalesine devam etmektedir.

Hayata Destek Derneği'nin SCLR kapasitesini geliştirmek amacıyla yine bu proje döneminde, SCLR Ortak Tasarım Atölyesi, Değerlendirme ve Öğrenilen Dersler Çalıştayı da düzenledik.

Buradan çıkan deneyim ve sonuçlarla toplulukları daha etkili bir şekilde desteklediğimizi düşünüyor ve Türkiye'de Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) anlayışını yaygınlaştırmak ve daha iyi bir noktaya getirmek amacıyla stratejimizi geliştirmeye devam ediyoruz.

Proje döneminde afetten etkilenmiş birçok farklı toplulukla çalışmalar yaptık. Desteklediğimiz toplulukların projelerinin etkilerini görmeyen ve bu dönemde toplulukların kapasitelerinin gelişmelerine katkı sağlayarak yereli güçlendirmenin oldukça önemli olduğunu düşünüyoruz. Toplulukların proje uygulaması sırasında geliştirdikleri iş birlikleri, kamu kurumlarıyla olan çalışmaları ve eğitim talepleri, toplulukların kapasiteleri ve yereldeki güçlenme için değerli bir noktada durmaktadır. Yine bu dönemde topluluklar projelerini uyguladıkları dönemde kamu kurumlarının hizmet alanlarını öğrenerek bazı alanlarda iş birliği yapmaya başlamışlardır. Hizmetlere erişimle ilgili başvuru ve geribildirim mekanizmalarını öğrenerek bu konuda yereli kısıtlayan alanlarda savunuculuk faaliyetleri de yapmışlardır. Kendi projelerini tasarlayan, geliştiren ve uygulayan topluluk gruplarıyla kamu

kuruluşları ve yerel yönetimler paydaşlık geliştirmiş, bazı topluluk üyeleri buradan çıkan kazanımlarla yeni iş imkânlarına sahip olmuşlardır. Topluluklarımızla bir araya gelerek bütün bir proje dönemini değerlendirdiğimiz deneyimsel öğrenme oturumlarında, toplulukların hem kendi deneyimlerini hem de Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) anlayışının gelişmesi için paylaştıkları önerileri dinledik. Yereldeki toplulukların, yerelde güçlenmeyi bir adım daha öteye taşımak için motivasyonlarının yüksek olduğunu görmek, bu alanda çalışan bir kurum olarak bizim için de heyecan verici.

Toplulukların yükselen motivasyonunun yanı sıra, afetlere hazırlık ve kırılganlıklara kolektif müdahale etme bilincinin yereldeki etkisinin artarak devam etmesi için Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) anlayışının daha uzun bir periyotta desteklenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Zira topluluklar, kendi ihtiyaçları doğrultusunda tasarladıkları her projenin ardından farklı ihtiyaçlar ve kırılganlıklarla ilgili farkındalık kazanıyorlar.

Bulduğu coğrafya itibarıyla bir afet ülkesi konumunda olan Türkiye'de Yerelin Liderliğinde Güçlenme (SCLR) yaklaşımının yaygınlaştırılması, anlayışın daha az maliyetle, daha hızlı, daha esnek ve doğrudan yerelin ihtiyaçlarına yönelik olması, yerelde afetlere dirençliliği artırmak adına büyük bir aşama sağlayabilir.

 /HayataDestek /hayatadestek /Support2life

 /Hayata Destek /Hayata Destek /Support2life

hayatadestek.org | 360.hayatadestek.org | destekar.org